

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Společenské hry v mateřské škole

Vypracovala: Ludmila Kleknerová
Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2015

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Těně, 20. března 2015.

.....
Ludmila Kleknerová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Evě Svobodové za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce. Zároveň bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomohli při získávání údajů pro výzkumnou část práce.

ABSTRAKT

Práce se zabývá problematikou využívání společenských her pro předškolní věk v mateřských školách. Teoretická část seznamuje s pojmem hra, nastiňuje různé teoretické pohledy na ni a možnosti třídění her s akcentem na fenomén společenských her. Zaměřuje se také na typologii učitelek a jejich roli v dětské hře. Praktická část má podobu výzkumného šetření, které mapuje současnou nabídku trhu v oblasti společenských her pro předškolní děti. Cílem této části je zhodnocení pedagogického přínosu a využití her v mateřské škole, stejně jako úroveň znalostí této problematiky u učitelek mateřských škol.

KLÍČOVÁ SLOVA

Mateřská škola, hra, společenská hra, dětská skupina, osobnost učitelek, typologie učitelek, nabídka trhu.

ABSTRACT

The work deals with the use of social games for pre-school children in kindergartens. The theoretical part introduces the concept of game, outlines the various theoretical perspectives on it, and sorting options of games with an emphasis on the phenomenon of social games. It also focuses on the typology of teachers and their role in the children's game. The practical part takes the form of a research that charts the market's current offer in the area of social games for preschool children. The aim of this section is to evaluate the educational benefit of using games in kindergarten, as well as the level of knowledge of the issue of kindergarten teachers.

KEY WORDS

Kindergarten, game, social game, children's group, teacher's personality, typology of teachers, current offer of market.

1 OBSAH

ÚVOD	7
2 HRA V MATEŘSKÉ ŠKOLE	10
2.1 HRA JAKO PROSTŘEDEK VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ	10
2.2 ZNAKY HRY	10
2.3 TŘÍDĚNÍ HER.....	13
2.3.1 TYPY HER.....	13
2.3.2 DRUHY HER	13
2.4 PODMÍNKY PRO HRU	14
2.5 PŘÍSTUP UČITELE KE HŘE	15
3 SOUBOR HER	17
3.1 DESKOVÉ HRY	17
3.1.1 KDO SI HRAJE, NEZLOBÍ	18
3.1.2 TŘÍDĚNÍ DESKOVÝCH HER.....	19
3.2 VOLNÁ HRA	20
3.3 HRAČKA	21
3.3.1 POŽADAVKY NA HRAČKU	21
3.3.2 TŘÍDĚNÍ HRAČEK	22
4 UČITELKA MŠ	23
4.1 OSOBNOST UČITELKY	23
4.2 TYPOLOGIE UČITELEK	24
4.3 ROLE UČITELKY MŠ.....	26
5 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	29
5.1 TÉMA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	29
5.2 VÝZKUMNÝ CÍL	29
5.3 VÝZKUMNÉ PŘEDPOKLADY	30
5.4 DRUH VÝZKUMU A POUŽITÉ METODY	30
5.5 VÝZKUMNÝ VZOREK	31
6 ANALÝZA ODPOVĚDÍ	32
6.1 VYHODNOCENÍ OTÁZEK	32
6.2 ZÁVĚR VÝZKUMU.....	40
ZÁVĚR.....	42
Seznam bibliografických citací	
Seznam příloh	

ÚVOD

Dnes už je nejenom všem pedagogům známo, že jednou ze základních a nejdůležitějších činností v předškolním období je hra. Téma bakalářské práce jsem si zvolila na základě své praxe v mateřských školách během studia předškolní pedagogiky. V této práci se budu věnovat nejenom hře jako takové, ale především hrám společenským. Zkušenosti získané v předškolních zařízeních ve mně vyvolaly dojem, že dnešní přetechnizovaná doba potlačuje v dětech zájem o klasické společenské hry.

Na tuto skutečnost pak navazuje problematika využívání těchto her v mateřských školách. Mezi hlavní nedostatky v této oblasti patří omezená nabídka deskových a podobných her ve třídách, nedostatečné zprostředkování her dětem ze strany učitelek a jejich nedostatečná znalost v této oblasti. Učitelky se v dnešní době často setkávají s dětmi, které mezi své hlavní zájmy řadí především počítačové hry, pozorování televize, hraní playstationů apod. Jak jsem již zmínila, dnešní doba je stále plná nových technických vynálezů, o kterých už mnohé ví i děti v předškolním věku.

Jako učitelky v mateřských školách máme možnost děti nadchnout pro různé činnosti a je naší povinností jim poskytnout co nejvíce možných podnětů. Je tedy nemalá šance u nich vzbudit zájem také o společenské hry. Právě s touto problematikou bych čtenáře ráda seznámila.

Práce je rozčleněna na teoretickou a praktickou část. V teoretické části je blíže přiblížen pojem hra, její znaky, podmínky a možnosti třídění. Dále pak přístup učitele k dětem a možnosti vedení her. Čtenáře také seznamuji s deskovými hrami a jejich možným dělením. Dále se zabývám pojmem volná hra a jejím významem. Část práce je věnována učitelce v mateřské škole, její osobnosti, vlastnostem, dovednostem a předpokladům nutných k vykonávání této profese. Uvádím zde také některé z možností typologií učitelek a důležité role v této profesi.

Praktická část je zpracována formou výzkumu, který se zabývá problematikou společenských her v předškolních zařízeních. Záměrem výzkumu je zjištění využití společenských her v mateřských školách a také zmapování nabídky trhu v této oblasti.

TEORETICKÁ ČÁST

2 HRA V MATEŘSKÉ ŠKOLE

V této kapitole čtenáře seznamuji s hrou a jejím chápáním ve smyslu prostředku výchovy a vzdělávání. Dále pak uvádím základní znaky, typy a druhy her podle vybraných způsobů dělení. Blíže specifikuji podmínky pro hru, přístupy učitelky k dětem a její možnosti vedení her.

2.1 HRA JAKO PROSTŘEDEK VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ

Podle J. Svetlíkové:¹ „Hra představuje jednu ze základních forem lidské činnosti spolu s učením a prací. S hrovými činnostmi se nesetkáváme jen v dětství, ale v každém vývojovém období. S věkem se však mění obsah, forma i úloha hry.“ Koťátková uvádí, že „hra je základní aktivitou dětské seberealizace.“² Ve hře se projevuje přirozená aktivita dětí a utváří se jejich celá osobnost. Rozvíjí se pohybové schopnosti, praktické dovednosti, jemná a hrubá motorika, myšlení, citové reakce, vztahy s vrstevníky i s dospělými, charakterové a morální vlastnosti.

„Podstata hry tkví v tom, že spočívá v možnostech dítěte, je pro něj přirozeně zvládnutelná a tím podporuje jeho psychickou rovnováhu.“³ Hra dítěti přináší klid, pocit uspokojení, obohacuje jeho sociální vztahy a rozvíjí jeho vědomosti a dovednosti. Autorky uvádí, že se prostřednictvím hry dítě učí poznávat předměty kolem sebe, lidi i sebe samotné.

2.2 ZNAKY HRY

Podle Koťátkové⁴ se mohou základní znaky hry stát určitými pozorovacími vodítky, z nichž lze vypožorovat, zda-li si dítě skutečně hraje. Tyto znaky nám mohou být také nápomocny při zpětné reflexi na hru, kterou jsme s dětmi navodili a můžeme si tak uvědomit, zda šlo o skutečnou dětskou hru.

¹ SVETLÍKOVÁ, J. *Hra vo výchove emocionálne a sociálne narušených dětí*. 2005. s. 60

² KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. 2005. s. 14

³ STODŮLKOVÁ, E.; ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*. 2011. s. 40

⁴ KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. 2005. s. 17

Koťátková⁵ dále uvádí výčet významných znaků, projevujících se ve hře:

- Spontánnost,
- zaujetí,
- radost,
- tvořivost,
- fantazie,
- opakování,
- přijetí role.

Základem každé hry je **spontánní činnost** dětí. Spontánnost pozorujeme v přirozeném projevu dítěte, v jeho způsobu myšlení a chování, jednání i improvizaci. Dítě hru samo aktivně utváří a zároveň stanovuje cíle. Hra tak zrcadlí jeho potřeby a přání, ale například také motivaci. Jak pro dítě, tak i pro nás jako pozorovatele je důležitý průběh hry, nikoliv výsledek.

Zaujetí hrou se projevuje hlubokým soustředěním na její průběh, kdy dítě odmítá další podněty z okolí a nepřeje si být rušeno. Pokud k vyrušení dojde, můžeme se setkat s obranou reakcí a negativním postojem.

Radost a uspokojení ze hry je vidět na dítěti navenek. Dítě hru citově prožívá, dostavují se různorodé projevy emocí - v jedné chvíli se může nahlas smát, v jiné zase mlčet. Vkládá do hry vlastní nápady, zážitky i zkušenosti. Typickým doprovodným projevem a zároveň odrazem pocitů bývá samomluva, ale prožitek ze hry lze kromě mluvených projevů vyjádřit také gesty, mimikou a dalšími neverbálními projevy. Hra přináší uspokojení a bývá spojena s radostí.

Tvořivost je důležitou součástí osobnosti dítěte. K jejímu rozvoji dítě využívá podněty z okolního světa, na které se snaží adekvátně reagovat a pomocí hry tyto reakce, potažmo tvořivost, dále rozvíjet. Od dětí je požadováno, aby zvyšovaly pružnost svého myšlení, nalézaly různá řešení vzniklých situací a přicházely

⁵ KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. 2005. s. 17

s novými nápady a myšlenkami. Měli bychom vytvářet takové prostředí a atmosféru, která umožňuje dítěti tvořivě rozvíjet sebe sama a své vlastní myšlení.

Pro dítě je velmi důležitá **fantazie** a my se snažíme při hře podněcovat její rozvoj. Děti si již v předškolním věku rády hrají „na něco“, „na někoho“. „Fantazie, při správném edukačním vedení dítěte, neodvádí dítě od skutečnosti, ale naopak napomáhá, aby ji dítě lépe pochopilo.“⁶ S fantazií také souvisí existence symbolických předmětů, kde stavebnice představuje silnici, kamínky penízky apod.

Opakování je dalším znakem hry. „Dítě se ke hře, kterou si již vyzkoušelo, rádo vrací. Je spokojené, když se může znovu nacházet v situaci, kterou už prozkoumalo, vracet se do konstrukce či příběhu, kde se již lépe orientuje nebo kde došlo shody s druhými.“⁷ Dětem tedy dáváme možnost se ke hře vracet, obměňujeme je a zvyšujeme jejich náročnost. „Opakování hry je jednou z nejpodstatnějších vlastností oproti skutečnému životu, ve kterém není možné se vrátit k prožitým situacím a činnostem.“⁸

Přijetí role nastává v dětské hře velký přelom, na což poukazuje také Koťátková.⁹ Dále píše, že si dítě volí situace, které vychází z jeho preferencí a dle nich si je také utváří a upravuje. Samostatně si vybírá roli, kterou vykresluje na základě svého vlastního pozorování okolního prostředí, svých zkušeností, ale také představ. V simulovaném prostředí si mohou děti vyzkoušet mnoho neznámých rolí a situací.

⁶ PODHÁJECKÁ, M. a kol. *Edukačními hrami poznáváme svět*. 2007. s. 10

⁷ KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. 2005. s. 19

⁸ ŠVÁBOVÁ, B. *Riekanky a detské hry v predprimárnom období*. 2012. s. 46

⁹ KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. 2005. s. 19

2.3 TŘÍDĚNÍ HER

Nalézt takovou typologii her, která by zahrnovala všechny její druhy, je v dnešní odborné literatuře poměrně obtížné. Je třeba zvolit vhodné třídící kritérium. Může jím být např. vývojové hledisko, typy her, charakteristické principy apod.

2.3.1 TYPY HER

Zajímavé dělení her podle jejich obsahu uvádí ve své knize D. Fontana.¹⁰ Dělí je do čtyř kategorií: hry funkční, fiktivní, receptivní a konstruktivní. Při dělení her dále zohledňuje věková stádia dětí, jimž odpovídají stádia hry:

- senzomotorická hra – prvních 12 měsíců života
- první předstírává hra – počátek druhého roku
- reorientace k objektům – 15-21 měsíc
- náhražková předstírává hra – do čtyř let
- sociodramatická hra – od pěti let
- uvědomění rolí – od šesti let
- hry s pravidly – od sedmi až osmi let

2.3.2 DRUHY HER

Dělení her z pedagogického hlediska přehledně uvádí E. Stodůlková a E. Zapletalová¹¹:

1. Tvořivé hry:

- námětové („na lékaře“),
- dramatizující („na čerty“),
- konstruktivní (se stavebnicí, s přírodním materiálem).

¹⁰ FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. 1995. s. 52-53

¹¹ STODŮLKOVÁ, E.; ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*. 2011. s. 43

2. Hry s pravidly:

- pohybové

- s námětem („na jelena“),
- se soutěživými prvky (běhy k metě),
- sportovního typu (fotbal, vybíjená),
- hudebně pohybové hry a tanečky („zajíček ve své jamce“, mazurka).

- didaktické

- slovní („slovní kopaná“),
- stolní („člověče nezlob se“, karetní hry, pexeso),
- s hračkou (puzzle).

Jednotlivé skupiny her pak mohou mít ještě své vlastní konkrétnější rozdělení, jak dokazuje klasifikace her P. Housera v jeho knize *Hry se slovy a jazykem*.¹² Dělí je např. na hry individuální – křížovka, hry kontaktní – slovní fotbal, hry dopisové – bingo, formální a neformální – scrabble apod.

2.4 PODMÍNKY PRO HRU

Důležitým aspektem pro správný průběh hry, je zajištění základních podmínek pro hru. Jednou z nejdůležitějších podmínek je bezpečné prostředí, za které zodpovídá dospělý. Dítě potřebuje dostatečný prostor, odpovídající podmínkám té dané hry. I v této oblasti je důležité dětem zprostředkovat více možností - jak větší plochy, kde si mohou stavět město z kostek, tak oddělené, menší prostory, kde mohou mít větší soukromí pro hru.

Dále dítě pro hru potřebuje dostatek času, aby si mohlo „vyhrát“. „Hra je vymezena začátkem a koncem. Okamžitý konec hry může někdy u dětí vyvolat

¹² HOUSER, P. *Hry se slovy a jazykem*. 2002. s. 24-25

nepříjemné zážitky. Proto by měla hra být ukončena pozvolně.“¹³ Je tedy důležité hru organizovat podle předpokládaného času.

Další podmínkou jsou vhodné prostředky, tedy hračky, pomůcky a materiál, které by měly být bezpečné, funkční a estetické.

Oprailová¹⁴ také zdůrazňuje důležitý faktor pro hru, kterým je učitelka. Ta by měla chápat, že je pro děti důležitá radost ze hry, spontánnost a uvolnění jednání. Učitelka by měla být pro děti dobrým partnerem, který si je nezíská na základě svého postavení či věku, ale svou nápaditostí a pestrostí.

2.5 PŘÍSTUP UČITELKY KE HŘE

Pozorování dětí při hře je pro učitelku zpětnou reakcí na její pedagogické působení a může také sloužit jako inspirace, na co se dále zaměřit. Hra je pro děti odrazem světa dospělých, zrcadlí jejich předchozí zkušenosti a zážitky jak z mateřské školy, tak z rodiny a jejich okolí. „Učitelka jako pozorovatel by měla působit přirozeně, být psychicky vyrovnaná a mít skutečný zájem o dětské konání. Být ochotná přijímat různé doplňující vysvětlení od dětí, vyjadřovat důvěru v to, že si umějí nebo budou umět poradit, věřit jim a podporovat všechny bez předsudků tak, aby její chování neobsahovalo subjektivizmy.“¹⁵

Podle Švábové¹⁶ může učitel k dětem aplikovat různé přístupy:

- forma laissez-faire přístupu k dětem, kdy se učitelka nevměšuje mezi děti, neprojevuje emocionální účast na radostech či starostech dítěte, což vede k tomu, že se dítě nenaučí respektovat ostatní, nezíská základy správného chování

¹³ ADAMOVÁ, E. *Využití hry při zvyšování účinnosti výchovně vzdělávacího programu*. 2010. s. 29

¹⁴ OPRAVILOVÁ, E. *Rok v mateřské škole*. 2003. s. 387-389

¹⁵ KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. 2005. s. 67

¹⁶ ŠVÁBOVÁ, B. *Riekanky a detské hry v predprimárnom období*. 2012. s. 57

- forma autoritativního přístupu, která vychází z hypotézy, že čím je učitel přísnější, tím je výchova účinnější. Klade na děti nepřiměřené požadavky a přísně reaguje na nevhodné projevy dětí.
- optimální aspekty rozvoje dětí obsahující nejdůležitější vlastnosti dobrého učitele, přirozenou lásku k dětem, trpělivost, porozumění, důslednost, optimismus a sebedůvěru vyplývající z vysoké odbornosti. Děti jsou poté otevřenější, tvořivější, citově vyrovnané, dobře spolupracují a jsou snaživé.

Ztotožňuji se s autorky názorem, že děti mají rády učitele, který s nimi hru prožívá a zapojuje se do ní. Takového, který s nimi v ranním kruhu aktivně komunikuje a vede otevřený dialog.

Koťátková¹⁷ uvádí další možnosti vedení her učitelkou:

- přímé zúčastněné – děti motivuje, stanovuje pravidla a sleduje je, je zároveň spoluhráčem či vstupuje do role
- přímé nezúčastněné – děti motivuje, seznamuje s pravidly, sleduje jejich dodržování, iniciuje dětskou aktivitu, ale není součástí hry
- nepřímé – připravuje motivační materiál, nechává volit aktivity děti, pozoruje je, aby mohla následně provádět reflexy jejich jednání

Ukončování her může obsahovat uvolňující cviky či relaxaci, může kompenzovat dosavadní zátěž nebo obrátit pozornost od papíru k velkému prostoru. Důležitá je společná reflexe a sebereflexe, kdy mohou děti například v komunitním kruhu vyjádřit své pocity a zážitky ze hry. Je dobré děti pochválit za spolupráci a aktivitu. Radost ze hry by měl s dětmi prožívat také učitel.

Při výběru hry musí učitel zohledňovat věk dětí, brát zřetel na jejich potřeby, individuální osobnost, temperament, momentální dispozice a roli ve skupině. Učitel by měl vždy vědět, proč zvolil určitý postup.

¹⁷ KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. 2005. s. 72-73

3 SOUBOR HER

Touto kapitolou čtenáře blíže seznamuji s deskovými hrami a jejich možným dělením. Poukazuji také na důležitost hry a hravosti nejen u dětí předškolního věku. V této kapitole se dále zabývám pojmem volná hra a jejím významem. Poslední podkapitola se věnuje hračkám, jejich rozdělení a možnosti třídění.

3.1 DESKOVÉ HRY

Deskové hry jsou ty, jejichž průběh se odehrává na herním plánu a používají se při nich figurky nebo kameny. Rozlišujeme deskové hry klasické, kde je pevně daný herní plán a deskové hry moderní, kde je herní plán variabilní. Deskové hry bývají také označovány jako společenské hry nebo moderní společenské hry, což nemusí být vždy správné označení. Neboť ne všechny moderní hry jsou deskové.

Deskovým hrám se věnovalo mnoho badatelů, díky kterým se teď hrají i některé zapomenuté hry. „Mezi nimi nesmíme v první řadě zapomenout na španělského krále Alfonse X., zvaného Moudrý. Tomu je připisováno originální a na svou dobu (13. století) nevídané dílo *Libro de los juegos*, pojednávající o deskových hrách.“¹⁸ Je to první západoevropské knižní dílo pojednávající o šachu. V Čechách se deskovými hrami zabýval spisovatel Miloš Zapletal, který vydal několik knih s danou tematikou. Mezi nejznámější z nich patří *Velká kniha deskových her*.

„Deskové hry nejsou jen dobrou, inteligentní zábavou, ale především skvělým cvičením duchovních schopností. Bystříme si při nich postřeh, pozornost, učíme se hlubokému soustředění, rozvaze, uplatní se naše kombinační schopnost, strategická úvaha.“¹⁹ Při hře se děti učí ovládat sebe sama, dodržovat obecně

¹⁸ <http://cs.wikipedia.org>

¹⁹ ZAPLETAL, M. *Velká encyklopedie her (2) Hry v klubovně*. 1996. s. 19

uznávaná pravidla, prožívat radost z vítězství, ale také zažít a překonat pocit prohry.

3.1.1 KDO SI HRAJE, NEZLOBÍ

Hravost je jedna ze základních, typických vlastností živočišného druhu. Tuto vlastnost můžeme pozorovat i u zvířat, kdy si kotě hraje s klubíčkem vlny nebo štěně s dřevěným klacíkem. Hravost je ale především typicky lidská vlastnost, protože teprve u člověka nabývá takového rozsahu a významu. Hra je stará jako lidstvo samo. A jak uvádí M. Zapletal:²⁰ „Má významné místo v životě každého člověka, bez ohledu na vývojový stupeň, kterým právě prochází.“ Hra je důležitá pro každého člověka, bez ohledu na věk, národnost, rasu či zemi, ve které žije.

Obzvláště děti tráví většinu času hrovou činností, což můžeme pozorovat nejenom ve školce, družinách a zájmových kroužcích, ale také na ulici, doma či v přírodě. Zapletal²¹ hru popisuje jako aktivní a dynamický proces, který v menší či větší míře zaměstnává duševní i tělesné schopnosti a současně je cvičí a rozvíjí. Autor také upozorňuje na fakt, že mládež dává přednost pasivním druhům zábavy jako je televize, poslech hudby apod., kdy dospívajícím následně nezbývá na hru čas. Připočteme-li neblahý vliv moderních dopravních prostředků, vidíme, že tendence k nehybnosti a pasivitě se začíná rapidně zvyšovat. Člověk místo pohybu raději tráví hodiny bez hnutí a bez vlastních myšlenek sezením u televize. To vede k jednostrannému vnímání a lidská mysl pak bývá zahlcována množstvím informací, které k životu většinou vůbec nepotřebujeme, ale zato odvádějí pozornost od tvořivé činnosti.

V již zmíněné knize autor čtenáře seznamuje s atraktivními hrami, jež lidstvo vytvořilo během svého vývoje a které najdou uplatnění i v dnešní společnosti a obstojí v konkurenci s technickými zábavními prostředky. Každá hra, kterou

²⁰ ZAPLETAL, M. *Velká encyklopedie her (2) Hry v klubovně*. 1996. s. 11

²¹ ZAPLETAL, M. *Velká encyklopedie her (2) Hry v klubovně*. 1996. s. 12

se naučíme a dokážeme ji předat dál, v nás podněcuje hravost, bez které by se lidstvo nedostalo ve svém vývoji tak daleko.

3.1.2. TŘÍDĚNÍ DESKOVÝCH HER

Deskové hry je možné dělit podle mnoha kritérií. Jak již bylo zmíněno, dělí se na dvě základní skupiny:

- Klasické deskové hry – řadíme sem především starší hry, u kterých není znám autor ani rok vydání
- Moderní deskové hry – sem spadají nové hry, u kterých známe autora i rok vydání

Zapletal²² rozlišuje čtyři základní druhy deskových her:

- Strategické hry – souboj většinou dvou soupeřů – šachy, dáma
- Závodivé hry – kde záleží na tom, kdo dojde dřív do cíle – Člověče, nezlob se, dostihy
- Poziční hry – manévr na hrací ploše, kde je cílem utvoření nějaké sestavy – piškvorky, mlýn
- Pátrací hry – zde je cílem hledání a řešení problému – potápěči, detektivní hry

Dále můžeme deskové hry dělit na spoustu kategorií např. podle cíle, určení hry (dětské hry, pro dospělé, rodinné), podle zaměření hry (logické, postřehové, motorické, vědomostní), herní řady (alea,...), a nebo podle počtu hráčů. Dále bych ještě do této kategorie zařadila karetní hry a u malých dětí oblíbené pexeso.

Málokterá hra rozvíjí a prověřuje pouze jednu stránku lidské osobnosti. Většinou se při nich ve větší či menší míře uplatní celá řada vlastností a dovedností.

„Deskové hry patří v oblasti zábav k nejdůmyslnějším lidským vynálezům.“²³

²² <http://cs.wikipedia.org>

3.2 VOLNÁ HRA

Jak uvádí Koťátková²⁴, volnou hru chápeme jako činnost, při které si dítě samo volí námět i záměr a chce spontánně cosi prozkoumávat, zkoušet, ověřovat, vytvářet. Volí si k tomu hračky, místo a jeho úpravu, role a způsob jejich ztvárnění podle vlastního uvážení nebo dohody s dětským partnerem. Samo si volí cíl, náměty a prostředky k uspokojivé hře.

Volná hra by měla být pro děti především potěšením a zdrojem radosti. Dítě je při hře soustředěné a zaujaté, ať už staví věž z kostek nebo velkou autodráhu. Samo přijde na to, co chce udělat a když narazí na potíže, dokáže je samo překonat a do svého díla otisknout ještě stopy své vlastní fantazie.

„Čas pro volnou hru, je pro dítě do šesti let nezbytný. Dovoluje naplňovat jeho potřeby, zkušenosti, vědomosti, dovednosti, individuální tempo a zájmy, dětské vztahy a vzájemnost, která má nenahraditelnou hodnotu pro sociální učení.“²⁵ Do volné hry bychom měli zasahovat jen v nejnútnejších případech, například když dětem hrozí nějaké nebezpečí nebo pokud hra dítě nijak nerozvíjí. Pokud si dítě mechanicky jezdí autíčkem, mohu mu nabídnout možnosti, jak by šlo hru rozvinout.

Dítě prostřednictvím hry poznává svět kolem, ale i uvnitř sebe, učí se porozumět sobě, světu i ostatním. Dětská hra má také důležitý společenský rozměr. „I když si dítě hraje samo, vnímá, co se kolem děje, a ostatní se buď k němu chtějí přidat, nebo ho nechají, ať si hraje po svém.“²⁶ Dětská hra může být také vnímána jako prostředek interakce mezi dětmi a rodiči a mezi dětmi navzájem.

²³ ZAPLETAL, M. *Velká encyklopedie her (2) Hry v klubovně*. 1996. s. 18

²⁴ KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. 2005. s. 16-17

²⁵ KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. 2005. s. 16

²⁶ Informatorium 3-8. *Hraju si a nezlobím*. 4/2009. s. 14

Vzhledem k tomu, že je hra základní lidskou potřebou, měla by být na předním místě v programu každé mateřské školy. Děti chtějí dostatečný prostor pro volnou hru, potřebují si užít vlastní či společnou zábavu a jednoduše si dosyta vyhrát.

3.3 HRAČKA

Nepostradatelnou součástí dětských her jsou hračky. Hračka má působit na všestranný rozvoj dětské osobnosti. Má podněcovat smyslový, rozumový, pohybový a citový vývoj dítěte a aktivovat v něm jeho společenské postoje a pomoci mu vytvářet dobré návyky. Měla by rozvíjet představivost a fantazii, tvořivost i volní vlastnosti. „Hra dítěte s hračkou se vyvíjí v závislosti na vyspělosti dítěte a jeho výchově.“²⁷

3.3.1 POŽADAVKY NA HRAČKU

Hračka by měla podle Stodůlkové a Zapletalové²⁸ být:

- Variabilní – vhodná pro různé hry,
- bezpečná – vyrobená z materiálu vhodného pro děti,
- přiměřená vývojové úrovni dítěte,
- výchovně hodnotná – motivovat k pozitivním činnostem,
- technicky vhodná – odolná pro různé dětské aktivity,
- zdravotně a hygienicky nezávadná – čistá; omyvatelná,
- vkusná, přitažlivá – důležité pro podporu estetického cítění,
- jednoduchá – má vliv na rozvoj dětské fantazie.

²⁷ STODŮLKOVÁ, E.; ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*. 2011. s. 45

²⁸ STODŮLKOVÁ, E.; ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*. 2011. s. 46

3.3.2 TŘÍDĚNÍ HRAČEK

Hračky můžeme rozdělit do několika skupin podle:

- materiálu – papírové; plastové; dřevěné; plyšové atd.,
- věku dítěte,
- uplatnění v hrách – pro hry námětové; konstruktivní atd.,
- podle pohlaví,
- podle původu – tradiční; lidové; moderní; vlastní výroby.

Autorky Zapletalová a Stodůlková²⁹ uvádí různé pohledy na hračku:

- Z hlediska pedagogicko-psychologického je hračka součástí dětské hry a prostředkem rozvoje.
- Z hlediska lékařského je hračka léčebnou a terapeutickou pomůckou.
- Z hlediska estetického je hračka vkusným předmětem nebo kýčem.
- Z hlediska historického je hračka kulturně historickou památkou.
- Z hlediska ekonomického je hračka zbožím.
- Z hlediska sběratelského je hračka hobby předmětem.

²⁹ STODŮLKOVÁ, E.; ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*. 2011. s. 46

4 UČITELKA MŠ

V této kapitole je pozornost věnována učitelce v mateřské škole. Dozvídáme se, jakou by měla mít taková učitelka osobnost, charakterové a morální vlastnosti, dovednosti a další předpoklady pro vykonávání této profese. Dále zde uvádím několik možností typologie učitelek z různých hledisek. A v neposlední řadě se zabývám tím, jaké role by měla zvládat správná učitelka a jaké činnosti jsou pro její práci důležité.

4.1 OSOBNOST UČITELKY MŠ

Z mnoha uváděných definic osobnosti učitele jsem si vybrala tu, kterou uvádí ve své knize E. Šmelová³⁰, kde učitele mateřské školy definuje jako kvalifikovaného odborníka v oblasti předškolního vzdělávání, který je osobnostně vyzrálý a kompetentní převzít odpovědnost za rozvoj dítěte a saturaci jeho potřeb, a to s ohledem na jeho individuální zvláštnosti. Učitel zaujímá ve výchovném procesu významné postavení. Jeho hlavním úkolem je pečovat o komplexní rozvoj vychovávaných jedinců a přirozeným a nenásilným způsobem organizovat výchovně vzdělávací proces. Průcha³¹ považuje učitele za základního činitele výchovně vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaného odborníka, spoluodpovědného za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu.

Povolání učitele nám také ukládá plnit určitou společenskou roli. Společenská role je chápána jako očekávaný způsob chování v určité situaci či skupině, který závisí na jejích hodnotách a normách a také na sociálním postavení jedince ve skupině. Učitel dlouhodobě a neustále, i když si to neuvědomuje, působí na děti svým příkladem.

Názory na učitele, jeho úlohu i vzájemný vztah mezi ním a žákem se během historického vývoje měnily.

³⁰ ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských proměn*. 2006.

³¹ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 2002. s. 261

„Učitel by měl být iniciátorem činnosti žáků, přicházet s podněty, seznamovat žáky s možnostmi, jak dosáhnout určitého cíle a také je usměrňovat.“³² Měl by také sledovat rozvoj poznání, aby byl schopen reagovat na dětské dotazy. Společenské poznání a praxe se neustále vyvíjí, proto je jeho úloha stále obtížnější.

Jedním z předpokladů úspěšné práce pedagoga je jeho autorita, kterou má u dětí. Rozlišujeme formální autoritu, která vyplývá z jeho věku či funkce. A neformální autoritu, která je přirozená a vychází z odborné kvalifikace, charakterových vlastností a kladného a demokratického přístupu k dětem.

Na osobnost učitele jsou společností kladené nároky, které vyplývají z očekávání dětí, rodičů, ředitele školy, kolegů a široké veřejnosti. Podle Stodůlkové a Zapletalové³³ k nim patří:

- široké všeobecné vzdělání a teoretické a praktické odborné vzdělání
- odborné vzdělání pedagogické a psychologické
- osobnostní předpoklady - fyzická i psychická vybavenost, morální předpoklady

Autorky dále uvádí další důležité rysy pedagogovi osobnosti, jako je pedagogický optimismus, tvořivost, pedagogické zaujetí, spravedlnost, pedagogický takt a pedagogické mistrovství.

³² STODŮLKOVÁ, E.; ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*. 2011. s. 159

³³ STODŮLKOVÁ, E.; ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*. 2011. s. 160

4.2 TYPOLOGIE UČITELEK

Z hlediska **stylu vedení a sociálních vztahů** k žákům se setkáváme s těmito typy učitelek:

- **Autoritativní** – kdy má učitel na děti příliš vysoké požadavky, nebere v úvahu jejich názor, vyžaduje kázeň a je přehnaně přísný.
- **Liberální** – kdy má učitel příliš nízké požadavky, dovoluje velkou volnost a děti toho často zneužívají, neplní si své povinnosti a jsou neukáznění.
- **Demokratický** – kdy je učitel přiměřeně náročný a důsledný, dbá na potřeby dětí, dosahuje optimálních výsledků, dětem radí, respektuje jejich názory, spolupracuje s nimi a také přijímá kritiku.

Dále můžeme učitelky dělit **podle pedagogického postupu**:

- **Vědecko-systematický typ** – má promyšlený postup, podle kterého pracuje a rozvíjí u dětí logické myšlení.
- **Umělecký typ** – málo plánuje a často improvizuje, má rozvinuté názorné myšlení a představivost, nechává se dětmi inspirovat.
- **Praktický typ** – je pro něj důležitá organizace práce, je manuálně zručný a u dětí rozvíjí praktické myšlení.

Zajímavá je Caselmannova typologie, kterou ve své knize uvádí Zapletalová³⁴, kde učitele dělí z hlediska **zaměření osobnosti**:

- **Logotrop** – zajímá se spíše o vyučovací předmět, dokáže pro něj žáky zaujmout, bývá dobrým metodikem a má zálibu v teorii
- **Paidotrop** – převažuje u něj zájem o žáka, jeho osobitost a individuální problémy

³⁴ STODŮLKOVÁ, E.; ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*. 2011. s. 161

Každá učitelka je jedinečná osobnost a nedá se zařadit pouze do jednoho z uvedených typů. Jak uvádí Bělinová³⁵, je důležité, aby své přednosti či nedostatky ovlivňovala a zajistila případnou nápravu.

4.3 ROLE UČITELKY MŠ

„Rodiče od učitelek mateřských škol očekávají, že budou ve své práci profesionály a zvládnou všechny role potřebné při výchově a vzdělávání jejich dětí.“³⁶ Jaké role bychom tedy jako učitelky měly v naší práci zvládnout?

Učitelka je pro děti mimo jiné „náhradní maminkou.“ Měla by být empatická k potřebám dětí a pomoci jim při adaptaci na nové prostředí. „Usnadňuje jim pobyt v mateřské škole pohlazením, pochováním, milým slovem či úsměvem. Ochraňuje děti před neadekvátní mírou nebezpečí, sleduje příznaky případných onemocnění, podporuje hygienu, čistotu, péči o zdraví, zdravý životní styl. Učitelka podporuje vztah dítěte k jeho vlastní rodině, nezpochybňuje matku ani otce.“³⁷ Tato role je závislá na každé učitelce, jejích vlastnostech a na jejím vztahu a lásce k dětem. Ač je tato role velmi důležitá, nemůže být práce učitelky omezována pouze na ni.

Učitelka je zároveň pedagogem a stává se pro děti průvodcem, který je seznamuje s okolním světem. Učí je správnému jednání, slušnému chování a dává dětem šanci poznávat své možnosti v různých životních situacích. Proto, aby byla učitelka kvalitním odborníkem, jsou důležité její diagnostické, plánovací, motivační a evaluační činnosti.

Na základě Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání si učitelka stanovuje cíle. Dále pak metody a formy práce, které jí pomohou daný cíl naplnit. Plánuje organizaci celého dne a vymýšlí pro děti zajímavé činnosti.

³⁵ BĚLINOVÁ, L. a kol. *Pedagogika předškolního věku*. 1980. s. 343

³⁶ Informatorium 3-8, *Role učitelky MŠ*. 3/2006

³⁷ Informatorium 3-8, *Role učitelky MŠ*. 3/2006

Plánování a řízení naší práce má smysl a je nezbytné pro podporu dětí a jejich zdravý vývoj. Další velmi důležitou rolí učitelky je motivační činnost, jejíž nedílnou součástí je herecký um. Pokud se naše práce trochu smíchá s tou hereckou, dokážeme děti nenásilně nadchnout pro různé činnosti a získáme jejich zájem a obdiv.

Evaluační práce bývá učitelkami často podceňována. „Ale pokud se chceme zodpovědně zamyslet nad svojí prací a dělat jí profesionálně, je hodnocení vlastní práce nezbytné. Potřebujeme znát, co se nám v práci podařilo či nepodařilo, čeho jsme u dětí dosáhly, s jakou hodnotou jsme je seznámily a na základě těchto analýz postupovat při plánování dalších činností. Musíme znát svěřené děti, respektovat jejich individualitu, jejich potřeby a možnosti.“³⁸

³⁸ Informatorium 3-8, 3/2006

PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V praktické části této práce popisuji metodologii výzkumného šetření. Uvádím zde téma a hlavní cíle výzkumu, výzkumné hypotézy, použité metody, výzkumný vzorek a realizační postup.

5.1 TÉMA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Tématem výzkumného projektu je zmapování nabídky společenských her pro předškolní věk a zjištění jejich využití v mateřských školách. Během výzkumného šetření chci zmapovat nabídku trhu v oblasti společenských her pro předškolní děti, zhodnotit jejich pedagogický přínos a jejich využití v mateřské škole. Součástí výzkumného šetření bude sonda do využívání nabídky společenských her v mateřské škole.

5.2 VÝZKUMNÝ CÍL

Odborníci v dávné historii i současnosti se shodují na tom, že hra je pro dítě předškolního věku stěžejní činností. V mateřské škole byla a stále je snaha ponechat dítěti větší prostor pro hru. V různých obdobích se tedy podle jednotlivých pedagogických směrů hra dostává více či méně do popředí. (Koťátková, 2005). Hru lze charakterizovat jako dobrovolnou spontánní činnost, ke které samo dítě dává podněty, stanovuje cíle a motivační kontext (Koťátková, 2005). Mišurcová (1989, str. 30) k tomu dodává, že *hra „není činností na rozkaz: nařízená hra není hra ve vlastním smyslu slova, je jen její reprodukce.“* Vystává tak rozpor, do jaké míry je didaktická hra ještě hrou? Velký význam má přístup vychovatelů k jednotlivým hrám. Množství her a stejně tak hraček pro děti je na našem trhu opravdu nepřeberné. Dokládá to rovněž rozsáhlá odborná literatura.

Hlavním cílem projektu je zjištění využití společenských her v mateřských školách. Dalším cílem je pomocí dotazníků zmapovat nabídku společenských her pro předškolní věk.

5.3 VÝZKUMNÉ PŘEDPOKLADY

- P1 - U velké části dětí nejsou deskové hry příliš oblíbené.
- P2 - Do hraní deskových her se učitelky spíše nezapojují.
- P3 - Deskové hry vyhledává méně než polovina dětí.
- P4 - Nabídka trhu v oblasti společenských her je dostačující.

5.4 DRUH VÝZKUMU A POUŽITÉ METODY

Vzhledem k tomu, že hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit využití společenských her v mateřských školách a zmapování nabídky těchto her pro předškolní věk, zvolila jsem metodu kvantitativního výzkumu. Tato metoda byla pro mé šetření nejvhodnější volbou díky možnosti rychlému a přímočarému sběru dat. Použila jsem pak pro tento výzkum typickou formu sběru dat, a to dotazování, která nám umožňuje získat požadované informace od více osob v poměrně krátkém čase.

Dotazníky jsem zvolila především z důvodu oslovení většího množství respondentů. Vytvořila jsem anonymní dotazník, který obsahuje 12 otázek. Zvolila jsem uzavřené otázky, pouze poslední otázka je otevřená a respondenti se zde musí písemně vyjádřit. Dotazník, který byl při výzkumu využit, uvádím v Příloze č. 1 umístěného na konci této práce.

5.5 VÝZKUMNÝ VZOREK

Jelikož se má práce zabývá využitím společenských her v předškolním věku, staly se mými respondentkami učitelky mateřských škol. Oslovila jsem především učitelky z Plzeňského kraje, s nimiž jsem se měla možnost setkat během své praxe i při studiu na střední a vysoké škole. Při sběru dat jsem také využila metodu

sněhové koule, kdy jsem respondentky požádala o rozšíření dotazníku mezi své kolegyně. Vzhledem k tomu, že jsem využila možnost šíření dotazníku mezi studentky JČU, není sběr dat omezen pouze na Plzeňský kraj. Jedinou podmínkou pro vyplnění dotazníku byla práce v mateřské škole. Během mého výzkumu jsem „bojovala“ se špatnou návratností dotazníků, a proto jsem ráda, že se do mého šetření nakonec zapojilo 51 učitelek mateřských škol. Usilovala jsem o zachování naprosté anonymity. Z toho důvodu jsem nešířila dotazníky v papírové podobě, ale využila jsem přímého internetového odkazu. Prezenci dat získaných během mého výzkumného šetření uvádím v následující kapitole.

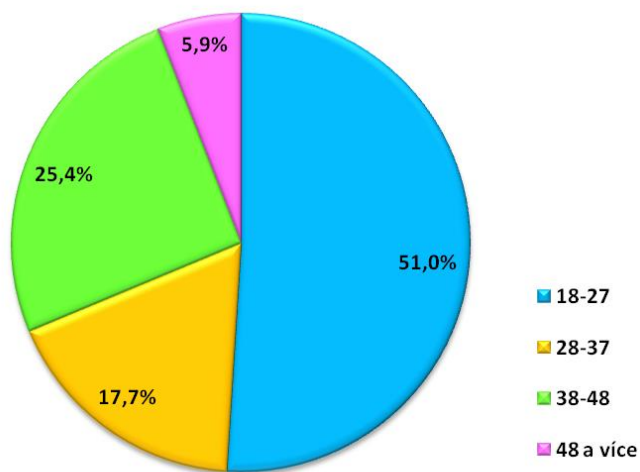
6 ANALÝZA ODPOVĚDÍ

Dotazník měl za cíl zjistit využití společenských her v mateřských školách a také zmapování nabídky trhu v oblasti společenských her pro předškolní věk. K analýze získaných odpovědí jsem použila 51 vyplněných dotazníků. Kromě získaných dat zde také uvádím předpoklady a v závěru pak hodnocení naplnění hlavního cíle.

6.1 VYHODNOCENÍ OTÁZEK

1. Věk respondentů

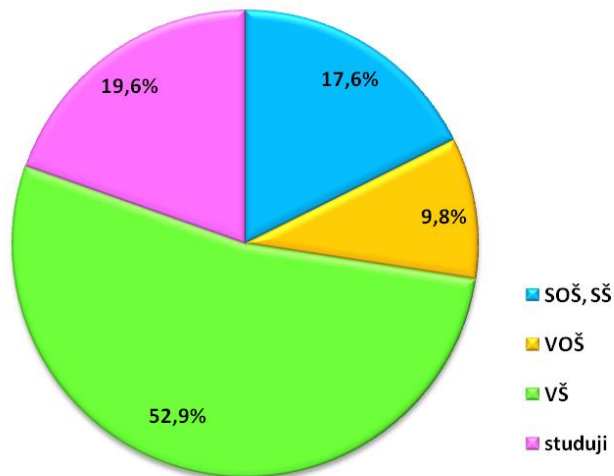
První otázka směřovala k věku respondentů, resp. respondentek, učitelek mateřských škol. Nejvíce odpovědí bylo nasbíráno od nejmladší věkové skupiny - 18-27 let (26 odpovědí), nejméně pak od nejstarší věkové skupiny – 48 a více (pouze 3 odpovědi). Možnost 28-37 let označilo 9 respondentek a dalších 13 pak označilo odpověď 38-48 let. Přehled získaných odpovědí nalezneme v následujícím grafu.

Graf č. 1 - věk respondentů

2. Vzdělání

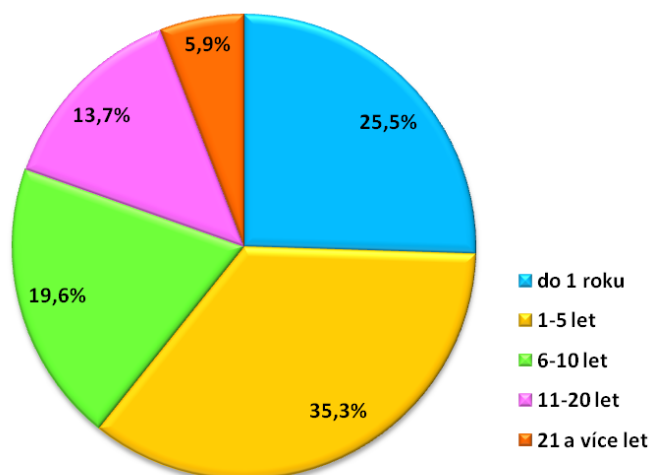
Druhá otázka zněla: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? Dotazované měly na výběr ze čtyř možností: SOŠ, SŠ; VOŠ; VŠ; studuji (vyšší odborné, bakalářské, magisterské a jiné studium). Z celkového počtu – 51 dotazovaných učitelek – 9 uvedlo jako své nejvyšší dosažené vzdělání středoškolské, 5 vyšší odborné vzdělání, 10 respondentek uvedlo, že aktuálně studují. Nejvíce, tedy 27 učitelek uvedlo jako své nejvyšší dosažené vzdělání vysokoškolské. Tento fakt je pozitivním zjištěním, že se dětem věnují odborně připravené učitelky, což nám dokládá i následující graf.

Graf č. 2 - dosažené vzdělání

3. Délka praxe

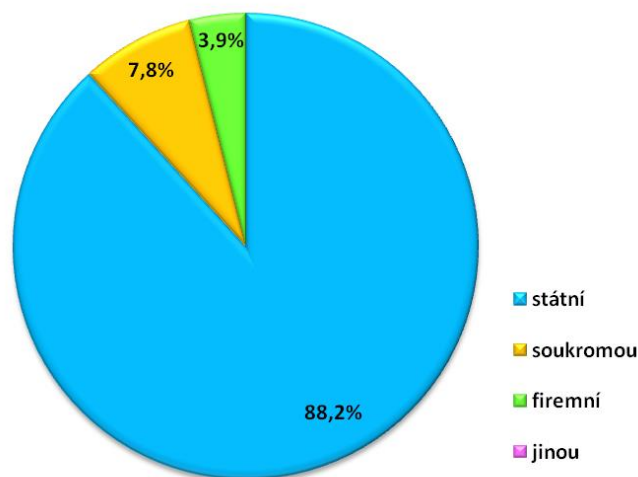
Tato otázka zjišťovala délku praxe ve školství. Dotazník vyplnilo 13 učitelek s praxí do 1 roku, 18 s praxí v rozmezí od 1-5 let. 10 učitelek označilo rozmezí 6-10 let, 7 pak uvedlo délku praxe 11-20 let. Pouze 3 respondentky uvedly, že jejich praxe ve školství je více než 21 let. V následujícím grafu jsou prezentována zjištěná data.

Graf č. 3 - délka praxe

4. Typ zařízení

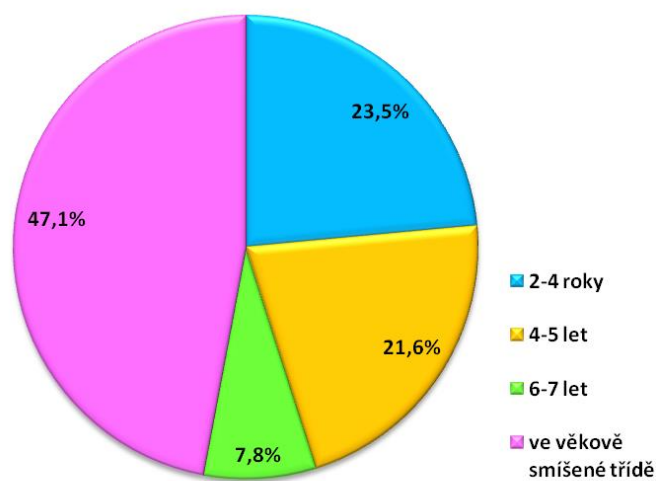
Čtvrtá otázka se týkala typu zařízení, v němž dotazované pracují. Tato otázka měla celkem jednoznačnou odpověď. Z 51 dotazovaných učitelek jich 45 odpovědělo, že pracují ve státní mateřské škole. 4 dotazované zvolily variantu „soukromá škola“. Pouze 2 ze všech dotazovaných označily firemní zařízení. Pokud bychom chtěli poměr dotazovaných učitelek mateřských škol vyjádřit v procentech, vypadalo by to takto:

Graf č. 4 - typ zařízení

5. Věk dětí

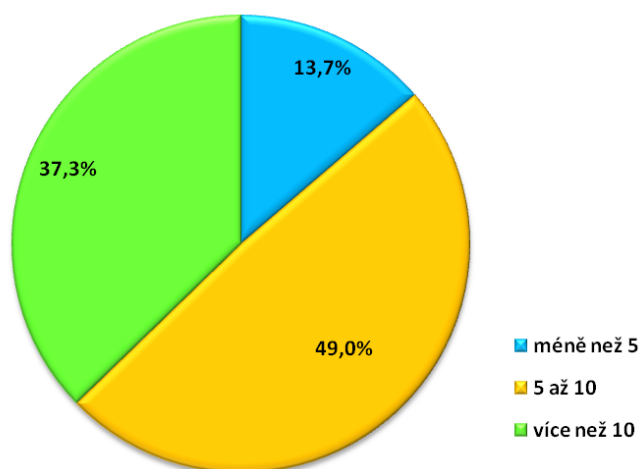
Další otázka byla zaměřena na věk dětí, s nimiž dotazované pracují. K mému překvapení zvolila většina učitelek (24) možnost „věkově smíšená třída“. 12 odpovědělo, že pracují s dětmi ve věku 2-4 roky, 11 pak s dětmi ve věku 4-5 let. A nejméně odpovědí (4) měla varianta 6-7 let. Následující graf nám odpovědi znázorňuje také v procentech.

Graf č. 5 - věk dětí

6. Počet deskových her ve třídě

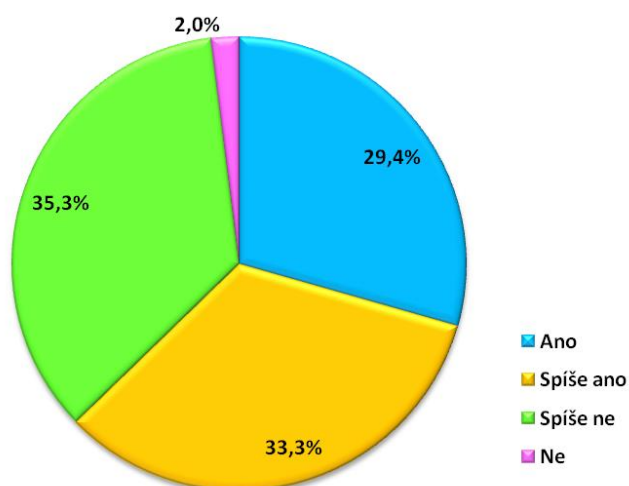
Tato otázka zjišťovala, kolik mají dotazované učitelky ve třídě k dispozici deskových her. Většina respondentek odpověděla, že mají ve třídě 5-10 deskových her. Dalších 19 pak odpovědělo, že mají k dispozici více než 10 společenských her ve třídě. A naštěstí nejméně 7 učitelek uvedlo, že těchto her mají méně než 5, což mi přijde opravdu hraniční mez. Procentuální rozložení odpovědí uvádí následující graf.

Graf č. 6 - počet deskových her

7. Oblíbenost společenských her

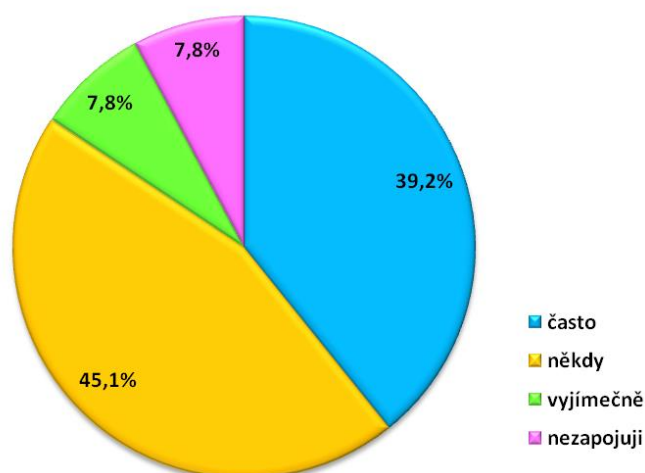
Sedmá otázka nám dokladuje můj předpoklad, že tyto hry nejsou oblíbené u všech dětí. O důvodu proč tomu tak je, bychom mohli dlouze polemizovat. Domnívám se, že jedním z důvodů bude nedostatečná motivace ze strany učitelek. Ze své zkušenosti si myslím, že učitelky dětem tyto hry moc nenabízejí a nepodněcují u nich touhu po těchto hrách. Smutný je také fakt, že děti tyto hry většinou neznají ani z domova. V dnešní přetechizované době jsou u nich v kurzu spíše počítačové a jiné hry tohoto typu. I přes tuto mojí domněnku musím konstatovat, že výsledek mého výzkumu není tak špatný, jak jsem předpokládala. Pouze jedna učitelka odpověděla, že tyto hry nejsou vůbec oblíbené. Největší počet respondentek (18) uvedl, že deskové hry u nich ve třídě oblíbené spíše nejsou. Další možnou odpověď, že jsou tyto hry u dětí spíše oblíbené, zvolilo 17 učitelek. A k mému milému překvapení 15 dotazovaných uvedlo, že jsou deskové hry u dětí v jejich třídě oblíbené. Mé zjištění, dokládám následujícím grafem.

Graf č. 7 - oblíbenost společenských her

8. Zapojení učitelek do těchto her

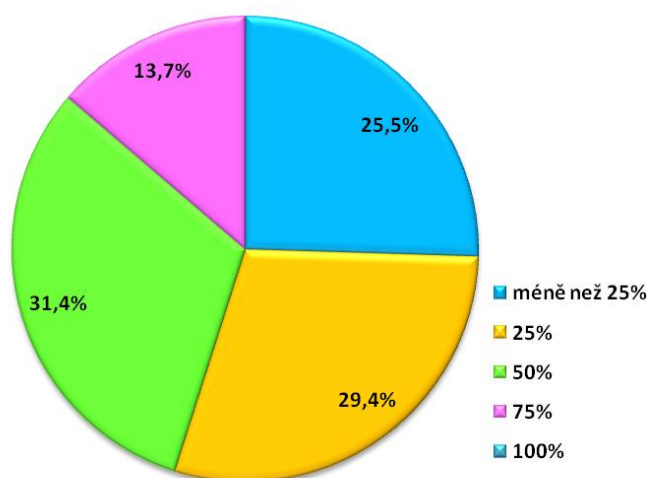
Další otázka pro mě byla také velkým překvapením. Dotazovaných jsem se ptala, zda se zapojují do hraní deskových her. 20 učitelek zvolilo možnost častého zapojování, 23 pak zvolilo, dle mého, neutrální variantu „někdy“. 4 respondentky uvedly, že se do těchto her zapojují pouze výjimečně a další 4 se do hraní deskových her s dětmi nezapojují vůbec. Musím tedy konstatovat, že můj předpoklad, že se učitelky do těchto her spíše nezapojují, nebyl naplněn.

Graf č. 8 - zapojení učitelek

9. Kolik procent dětí vyhledává společenské hry

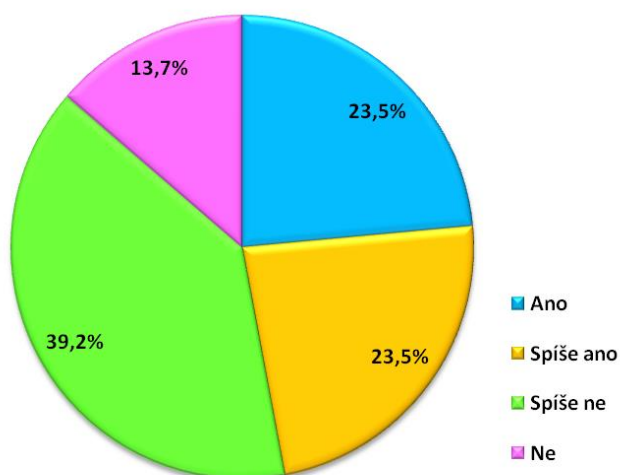
Tato otázka úzce souvisí s otázkou č. 7, což byla oblíbenost těchto her u dětí. Nyní jsem se ptala, kolik procent dětí tyto hry samo vyhledává. Předpokládala jsem, že tyto hry vyhledává méně než polovina dětí, což se sice naplnilo, ale ne v takové míře, jaké bylo mé očekávání. Žádná z dotazovaných nezvolila možnost 100% a 75% pak zvolilo pouze 7 z nich. Nejvíce – 17 učitelek odpovědělo, že 50% dětí vyhledává deskové hry. 15 zvolilo možnost 25% dětí. 13 z celkového počtu 51 respondentek, odpovědělo, že společenské hry vyhledává méně než 25% dětí. Odpovědi nám také znázorňuje následující graf.

Graf č. 9 - vyhledávání her

10. Využití deskových her dle tematických celků

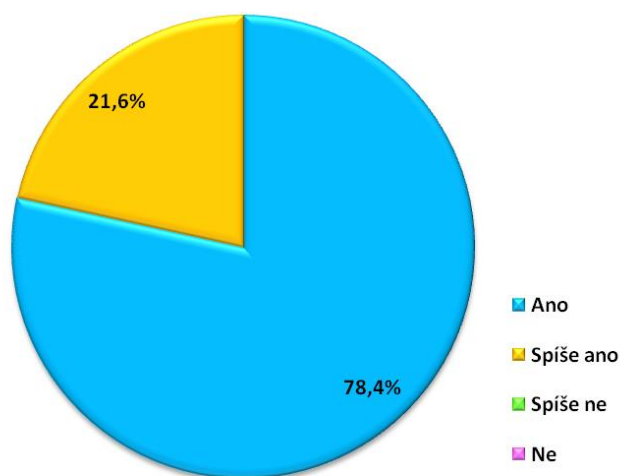
V další otázce jsem zjišťovala, zda učitelky zařazují deskové hry do činností dle aktuálního tématu. Shodný počet respondentek (25) zvolilo první dvě varianty: „ano“ a „spíše ano“. Tedy deskové hry si volí dle tematického celku. Největší počet odpovědí však získala možnost „spíše ne“, kterou si z daných možností vybralo 20 dotazovaných učitelek. Posledních sedm odpovědělo, že tyto hry do činností nezařazují dle tematických celků. Procentuální rozložení vypadá takto:

Graf č. 10 - využití dle témat

11. Nabídka trhu v oblasti deskových her.

Zde se naplnil můj předpoklad, že je nabídka trhu v této oblasti dostačující. Můj názor je, že je více než dostačující. Tuto myšlenku potvrzuje i následující graf, kde vidíme, že zápornou odpověď nezvolila žádná z dotazovaných. Valná většina odpověděla, že je nabídka trhu v oblasti deskových her dostačující, s čímž jak jsem již uvedla, naprosto souhlasím.

Graf č 11 - nabídka trhu

12. Nejoblíbenější deskové hry

Poslední otázka byla otevřená a pro mě velice důležitá. Zajímalo mě, jaké hry jsou u dětí nejoblíbenější. Potvrdil se mi můj soukromý odhad, že v oblíbenosti převažují klasické hry jako je: Člověče, nezlob se!; Pojd' si hrát!; Pojd' se smát! a další deskové hry, založené na stejném principu. Mezi další časté odpovědi patřilo pro všechny známé pexeso; kvarteto; domino; Koboučku, hop!; Blechy apod. Mnoho uváděných her bylo na principu cesty od někudy, někam: Perníková chaloupka; Žebříky a hadi; Husičky; Šnek; Z pohádky do pohádky atd. Častou jmenované pak byly různé soubory her. V odpovědích také nalezneme i různé moderní hry např: Zmatená čarodějnice; Aktivita; Twister; Veselý statek; Panenka na plese; Planeta země; Candy; Zoowaboo; Šňůrky a dírky a Tučňáci. Jedna respondentka uvedla jako nejoblíbenější hry Smartgames - hry pro jednoho hráče. Další uváděné hry byly s různými pohádkovými postavami, jako je: Pat a Mat; Krteček; Smolíček Pacholíček, Červená Karkulka či Ferda.

Setkala jsem se s rozmanitými odpověďmi, z čehož usuzuji, jak již bylo zmíněno, že je nabídka trhu v této oblasti naprosto dostačující. Zároveň jsem ráda, že se mezi moderními hrami stále zachovávají a v oblíbenosti neklesají hry klasické.

6.2 ZÁVĚR VÝZKUMU

Na základě výše uvedeného výzkumného šetření bych chtěla zhodnotit naplnění hlavního výzkumného cíle, což bylo zjištění využití deskových her v mateřských školách a dále pak zhodnocení nabídky trhu v této oblasti.

Z výzkumného šetření vyplývá, že je ve většině mateřských škol dostatečný počet deskových her a s jejich oblíbeností, to soudě podle dotazníků není až tak špatné, jak jsem předpokládala. Stále je mnoho dětí, které si deskové hry zahrají s velkou radostí, což je velice dobré zjištění. A k dalším takovým patří fakt, že se do hraní často zapojují i učitelky v mateřských školách. Překvapením pro mne bylo,

že učitelky využívají tyto hry dle tematických celků, s čímž jsem se během své praxe téměř nesetkala. Nabídka trhu v oblasti společenských her je více než dostačující, což dokládají i odpovědi na jedenáctou otázku mého dotazníku. Tento předpoklad potvrzují i různorodé odpovědi na otázku poslední, kde jsem respondentky žádala o uvedení oblíbených her u dětí v jejich třídách. Z odpovědí vyplývá, že mezi nejoblíbenější se stále řadí pro všechny známé, klasické hry. Na trhu se stále objevují nové a nové společenské hry, které nacházejí mnoho příznivců nejen mezi dětmi.

Jsem si vědoma, že vzhledem ke špatné návratnosti dotazníků, nelze výsledky výzkumného šetření zobecňovat na všechny mateřské školy. Nicméně vzhledem k potřebám tohoto šetření, považuji tyto výsledky za dostačující.

ZÁVĚR

Má práce se zabývá problematikou společenských her pro předškolní věk a jejich využitím v mateřských školách.

Teoretická část obsahuje čtyři kapitoly. V první se zabývám hrou a vysvětlením základních pojmů z této oblasti. Druhá kapitola se zabývá společenskými hrami, volnou hrou a hračkou. Třetí kapitola se pak věnuje osobnosti učitelky v mateřské škole, jejím rolím a typologii.

Praktickou část tvoří dvě kapitoly – metodologie výzkumného šetření a samotný výzkumný projekt, při němž byla využita metoda dotazníkového šetření. Zde jsem narazila na problém nižší návratnosti vyplněných dotazníků. Výzkum je zaměřen na využití společenských her v mateřských školách a na nabídku trhu v této oblasti. Hlavní výzkumný cíl jsem doplnila výzkumnými předpoklady, které pak byly zařazeny ve výzkumných otázkách. V praktické části se dozvídáme, zda děti rády hrají společenské hry, jestli je učitelky zařazují do činností a jaké konkrétní hry v jejich mateřských školách hrají. Cíl mé práce byl v tomto ohledu naplněn.

Z důvodu neustálého vývoje lidstva by učitelky měly věnovat pozornost nejen klasickým, ale také moderním hrám, které dokážou při výchovně vzdělávací herní činnosti zaujmout i současné generace.

Věřím v přínos této práce pro učitelky mateřských škol i pro ostatní, kdo se touto problematikou zabývají.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

Použitá literatura:

1. BĚLINOVÁ, L. a kol. *Pedagogika předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.
2. FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1995.
3. HOUSER, P. *Hry se slovy a jazykem*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178699-3.
4. KOŤÁTKOVÁ, S. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0852-3.
5. MIŠURCOVÁ, V.; FIŠER, J.; FIXL, V. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.
6. OPRAVILOVÁ, E.; GEBHARTOVÁ, V. *Rok v mateřské škole*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-847-3.
7. PODHÁJECKÁ, M. a kol. *Edukačními hrami poznáváme svět*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2007. ISBN 978-80-8068-5997.
8. PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7367-047-X.
9. STODŮLKOVÁ, E.; ZAPLETALOVÁ, E. *Pedagogika pro střední školy*. Beroun: Machart, 2011. ISBN 978-80-87517-22-2.
10. SVETLÍKOVÁ, J. *Hra vo výchove emocionálne a sociálne narušených dětí*. Bratislava: Lingos, D.M., 2005. ISBN 80-89113-23-0.
11. ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských proměn*. Olomouc: UP, 2006. ISBN 80-244-1373-6.
12. ŠVÁBOVÁ, B. *Riekanky a detské hry v predprimárnom období*. Ružomberok: Verbum, 2012. ISBN 978-80-8084-858-3.

13. ZAPLETAL, M. *Velká encyklopedie her (2). Hry v klubovně*. Leprez, 1996. ISBN 80-901826-9-0.
14. ADAMOVÁ, Eva. *Využití hry při zvyšování účinnosti výchovně vzdělávacího programu*. Zlín, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati.

ELEKTRONICKÉ A DALŠÍ ZDROJE:

1. Desková hra. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org>
2. Role učitelky MŠ. *Informatorium* 3-8. 2006, č. 3.

Příloha č. 1: Dotazník pro učitelky MŠ

Dobrý den,

jmenuji se Ludmila Kleknerová a jsem studentkou oboru Učitelství pro mateřské školy. Věnujte, prosím, několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku. Dotazník se týká využití deskových her v mateřských školách. Získané výsledky budou zanalyzovány a použity v rámci mé bakalářské práce.

Pod každou otázkou je výčet odpovědí. Klikněte na tu, s níž se ztotožňujete, případně dopište vlastní odpověď. Otázky označené hvězdičkou je nutné zodpovědět.

1. Kolik je Vám let? *

- 18 – 27
- 28 – 37
- 38 – 47
- 48 a více

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání? *

- SOŠ, SŠ
- VOŠ
- VŠ
- studuji (vyšší odborné, bakalářské, magisterské a jiné studium)

3. Jak dlouhá je Vaše praxe ve školství? *

- do 1 roku
- 1 – 5 let
- 6 – 10 let
- 11 – 20 let
- 21 a více let

4. Předškolní zařízení, v němž pracujete, je institucí: *

- státní
- soukromou
- firemní
- jinou:

5. Pracujete s dětmi ve věku: *

- 2-4 roky
- 4-5 let
- 6-7 let
- ve věkově smíšené třídě

6. Kolik máte ve třídě společenských (deskových) her? *

- méně než 5
- 5-10
- více než 10

7. Jsou tyto hry ve Vaší třídě oblíbené? *

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

8. Do těchto her se zapojujete: *

- často
- někdy
- výjimečně
- nezapojuji

9. Kolik procent dětí ve Vaší třídě vyhledává společenské hry? *

- méně než 25%
- 25%
- 50%
- 75%
- 100%

10. Společenské hry využíváme dle tematických celků: *

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

11. Je nabídka trhu v oblasti společenských her dostačující?: *

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

12. Nejoblíbenější společenské hry ve Vaší třídě: (3) *

.....

Děkuji za Vaše odpovědi a čas věnovaný vyplnění tohoto dotazníku.